

**ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ТА РОЗРІЗНЕННЯ ГОВОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
З ПОГЛЯДУ ПЕРЦЕПТИВНОЇ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ
(на основі анкетування, проведеного у м. Чернівцях)**

Марія Редьква,
доктор філософії, асистент,
Інститут мовознавства, Ягеллонський університет (Польща)

Каміль Стаховський,
доктор філософії, асистент,
Інститут мовознавства, Ягеллонський університет (Польща)

Запропонована стаття – це перша лінгвістична розвідка, присвячена дослідженню української мови з погляду перцептивної діалектології, мовознавчої галузі, започаткованої у 80-90-х рр. ХХ ст. Д. Р. Престоном. Пілотний проєкт було здійснено у місті Чернівцях. Для дослідження використано методологію draw-a-map. Респонденти отримали карту із позначеними основними містами, і їм необхідно було вказати, де, на їхню думку, «розмовляють по-іншому» без уточнень і наштотування на очікувану відповідь. Технічне опрацювання мап продемонструвало особливості сприйняття різних варіантів української мови, що зумовлено діалектними відмінностями та рівнем поширення російської або української мов у певних регіонах.

Ключові слова: перцептивна діалектологія, українська мова, діалекти, методологія, соціолінгвістика, draw-a-map.

Redkva Mariya, Stachowski Kamil. Peculiarities in perception and distinction of Ukrainian dialects from the point of view of perceptual dialectology (based on a questionnaire conducted in Chernivtsi). *To the best of our knowledge, the present paper is the first to analyse the Ukrainian language within the framework of perceptual dialectology. It is based on a questionnaire conducted in Chernivtsi, in which students of English and Ukrainian philologies were given a map of Ukraine with nineteen major cities marked on it, and asked to indicate regions “where people speak differently”. Analysis of their answers reveals certain peculiarities in their perception of dialectal differences within Ukrainian, but also suggests that those differences were viewed as secondary to the degree of prevalence of Russian in various regions. The paper is divided into four sections. The first section briefly introduces the main concepts and achievements of perceptual dialectology, a sociolinguistic paradigm introduced by D.R. Preston in 1980s and 1990s, whose interest lies primarily in how non-linguists perceive various dialects and differences between them. Also mentioned is the technical side of the draw-a-map method employed in the present paper, together with references to fuller descriptions. The second section presents the questionnaire that was used to collect the data, as well as the social profile of the interviewed group. Almost all of the 90 interviewees were women younger than 30, students, the majority born and raised either in the Chernivtsi or in the Ivano-Frankivsk oblast. Nearly a half has completed a course in Ukrainian dialectology. The third section presents and discusses the results of our research. A comparison of the map compiled from individual questionnaires, with a map of dialectal boundaries in Ukraine, as well as with the distribution of Ukrainian vs Russian speakers, suggests that the interviewees attached considerably more weight to the latter distinction – although exceptions are also clearly visible. Most answers follow fairly closely one of five patterns; the choice of the pattern, or how closely it was followed, does not correlate with the place of birth or any other social characteristic of the interviewees. It can also be observed that several cities have a strong tendency to be marked, or not marked, together; interestingly, all lie in the east of Ukraine. The completion of a course of Ukrainian dialectology appears to have had little impact on the answer. Lastly, the fourth section contains a brief summary together with conclusions for future research.*

Keywords: perceptual dialectology, Ukrainian language, dialects, methodology, sociolinguistics, draw-a-map.

Перцептивна діалектологія (perceptual dialectology) – це маловідоме недосліджене поле в українській лінгвістиці. Уперше цей напрям, який описують як нелінгвістичне сприйняття діалектів та діалектних відмінностей, з'явився у Нідерландах у 30-х рр. ХХ ст., але популярності набув у 1980–90-х рр. завдяки дослідженням Д. Р. Престона (1989), який представив новий погляд на ареальну лінгвістику. Один із п'яти запропонованих ним методів називається *draw-a-map* (Preston, 1989: 25). Основна ідея цього методу полягає в тому, щоб респонденти зазначили на карті, де, на їхню думку, люди розмовляють по-іншому, неправильно, кумедно тощо. Аналіз графічних відповідей, здійснених на основі зіставлення мап, дозволяє побачити рецепцію, інколи стереотипну, мешканцями певного регіону мовних особливостей інших регіонів. Зведена мапа демонструє мовні відмінності, які не обов'язково збігаються з науковим обґрунтованим поділом на наріччя та діалекти, однак свідчить про іншу варіативність мови. Оскільки дослідження відбувається на межі діалектології та соціолінгвістики, воно передбачає залучення широкого набору прийомів та методів.

Подібні дослідження здійснено на матеріалі різних мов. Зокрема, з цього погляду досліджено англійську мову (Long/Preston, 1999–2002; McKenzie/Osthus, 2011), іспанську (Moreno-Fernández, 2015; Morúa/Serrano, 2004), німецьку (Hundt/Palliwoda/Schröder, 2017; Schwarz/Stoeckle, 2017), французьку (Gasquet-Cyrus, 2016) та інші. Протягом останніх років здійснено також подібні дослідження на ґрунті польської мови, зокрема, досліджено мовну ситуацію Любліна, Познані та

Щецина (Bounds, 2010 і *de facto* повторення 2015; Stachowski, 2017; 2018). Натомість пошуки подібних розвідок в українській лінгвістиці не дали позитивного результату. Ми не знайшли аналогічних досліджень ні локальних, ні загальномовного масштабу.

Щодо технічних особливостей опрацювання даних, ми використовували метод, який функціонально найближчий до методів, представлених у Montgomery/Stoeckle (2013) та Calaza Díaz et al. (2015) із використанням Adobe Illustrator та відкритих інформаційних джерел GRASS GIS (grass.osgeo.org) і QGIS (www.qgis.org). Суть технічного опрацювання мап полягала у накладанні всіх відповідей та зафарбовуванні певним кольором площі, залежно від того, який відсоток респондентів її зазначив. Таким чином отримуємо різновид контурної карти, на якій буде виділено різні аспекти основних результатів дослідження.

Анкетування було проведено у квітні 2017 року в Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича. Висловлюємо щире подяку студентам, які погодилися взяти участь в анонімному опитуванні, за їхню ретельність та вартісні примітки, і викладачам, що сприяли створенню умов для успішного анкетування, зокрема доц. кафедри історії та культури української мови ЧНУ ім. Юрія Федьковича Наталії Колесник і замдекана філологічного факультету з наукової роботи доц. Ярославів Редькві.

Анкетування

Респондентам було запропоновано взірець анкети такий, як на Рис. 1 (Див. Рис. 1).

Вікова група: 18–19 20–29 ≥ 30

Стать: жінка чоловік

Освіта: середня вища

Курс діалектології: так ні

Професія: студент
 інший: .....

Місце народження: .....

Місцевість, де Ви провели дитинство: .....

Примітки:

Дякую!

Зазначте на карті місцевості, де розмовляють інакше:

Рис. 1. Репродукція анкети

Рішення провести опитування саме серед студентів було обґрунтоване віковим, соціальним та частково територіальним факторами. Наскільки це можливо, ми намагалися обмежити кіль-

кість змінних, оскільки вплив цих чинників на відповіді поки що не достатньо досліджений ні загалом, ні щодо України зокрема.

Соціальний статус окреслювався відповідно до наступних пунктів:

- Вікова група: ≤ 19 , 20–29, 30–39, $i \geq 40$.
- Стать.
- Освіта – середня або вища.
- Рід занять – студент або інше.
- Місце народження.
- Місце, де було проведено дитинство.

З погляду лінгвістики два останні пункти надзвичайно важливі, оскільки саме в дитинстві формується так звана мовна особистість, закладаються фонетичні, лексичні риси, які, зазвичай, залишаються у мовленні назавжди. Вагомим чинником під час рецепції мови є те, чи людина народилася і виросла в одній місцевості, чи змінювала місце проживання – це впливає на розширення її мовних горизонтів та сприйняття інших мови. Також важливо вказати місце, де проведено дитинство, оскільки місце народження могло бути місцем, де розташована лікарня, або місцем короткотривалого перебування батьків на момент народження дитини. Звісно, що за таких умов місце народження жодним чином не вплинуло на мовні особливості респондента.

Друга частина опитування полягала на заповненні мапи. Було запропоновано карту із зазначеними 19 українськими адміністративними центрами. Міста повинні були слугувати лише для орієнтації, маркерами визначених ареалів, однак, виявилось, респонденти часто не сприймали їх так, а обрали серед них кілька як окремі одиниці дослідження. Таке маркування не означало, що мається на увазі лише мова в межах певного міста, а весь регіон, однак респонденти часто обмежувалися лише графічним позначенням міста.

Участь в опитуванні взяли студенти філологічних спеціальностей – факультету української філології та факультету іноземних мов. Загалом було опитано 91 особу двох вікових

груп – 18–19 років та 20–29 із незакінченою вищою освітою, частина осіб – це працюючі студенти. Примітно, що серед студентів виявилися вихідці з різних областей України – крім Чернівецької, Івано-Франківської та Тернопільської, участь в опитуванні брали особи з Київщини та Донеччини. Кілька студентів у примітках зазначили, що їхні рідні мови російська або румунська. Ми взяли до уваги всі анкети, навіть якщо у них були недоліки в описі соціального фону, анкети осіб, що народилися у румунськомовних селах або на сході країни та ідентифікують себе як російськомовні. З огляду на незначну кількість таких респондентів загальна картина рецепції мови не зазнала особливих змін.

Звичайно, не можна стверджувати, що сприйняття мови опитаними студентами буде ідентичне з опитуванням мешканців міста загалом, але це анкетування допоможе продемонструвати мовне сприйняття та частково мовні стереотипи, пов'язані з різними частинами України, саме в цій віковій групі.

На нашу думку, важливою частиною опитування є примітки, у яких респонденти зазначали те, що неможливо позначити графічно, зокрема, яка їхня рідна мова, окрім української (російська, румунська). Також уточнено, в яких із зазначених ареалів розмовляють російською, суржилом або діалектом. Примітно, що в одній анкеті виокремлено півострів Крим як територію поширення кримськотатарської мови. На відміну від студентів англійської філології, україністи оперують назвами нарід та говорів. У двох анкетах відзначено поширення лемківської говірки в ареалі Львова. Ймовірно, це зумовлено локалізацією тут анклавів осіб, переселених з території Польщі у 40-х роках ХХ ст.

Таблиця 1. Соціологічне тло респондентів

Вікова група		Стать		Освіта		Курс діалектології		Професія	
18–19	13	жінка	87	вища	78	так	42	студент	82
20–29	75	чоловік	3	середня	12	ні	46	студент + ...	5
≥ 30	2								
Інше	–		–		–		2		3
Місце									
						народження		дитинства	
Чернівецька область						36		35	
Івано-Франківська область						24		24	
Тернопільська область						13		14	
Хмельницька область						5		5	
Донецька область						3		4	
Інше						9		8	

Дискусія. Аналіз графічної частини опитування було здійснено передовсім шляхом накладання мап та переведення їх у формат контурних карт. У результаті технічного

опрацювання було створено кілька мап. Основна мапа, отримана на основі накладання всіх анкет, представлена на Рис. 2.

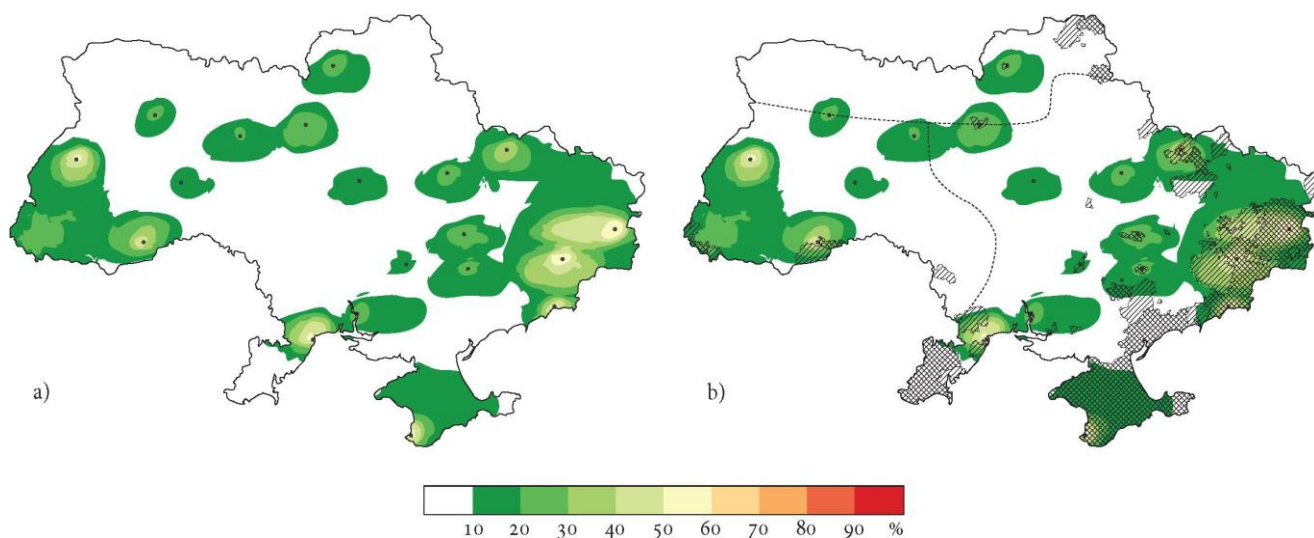

Рис. 2. Об'єднано відповіді всіх респондентів: а) власне відповіді; б) об'єднані відповіді респондентів з накладеними на них лініями традиційного поділу на наріччя та діалекти (пунктирна лінія) та зазначеними територіями, де українська мова рідна для <75% мешканців (одинарне штрихування) та <50% мешканців (подвійне штрихування). (За даними перепису населення України 2001 року).

Накладання на отриману під час аналізу мапу традиційного поділу української мови на наріччя та діалекти показало, що між ними не існує кореляції. Натомість простежується помітний зв'язок між визнанням української як рідної, і ця кореляція досить виразна. Ідентифікацією себе з українською мовою як рідною згідно з переписом населення 2001 р. Безсумнівно, у сучасних українських реаліях і кількісні показники, і територіальні межі двомовних та одномовних жителів України дещо змістились. Проблема сучасної мовної політики та мовної ситуації в різних аспектах розглянута у працях Л. Масенко (Masenko, 1999, 2002), М. Мозера (Moser, 2013), Ю. Бестерс-Дільгер (Besters-Dilger, 2010) та інших. У сучасних дослідженнях досліджено також мовну ситуацію в містах на основі анкетування окреслених фокус-груп (наприклад, Н. Матвеева (Matveieva, 2017)). Соціолінгвістичні дослідження останніх десятиліть значно розширюють проблематику багатоаспектної мовної ситуації в Україні. Однак з огляду на відсутність достовірних офіційних документів, що стосуються переміщення та розподілу населення за різними соціологічними ознаками, опираємося на дані перепису 2001 року.

Невідомо, яким чином можна було б уточнити та доповнити ці дані. Одним зі способів було б окреслення кореляції між зазначеними

містами (тобто тими, де на думку респондентів розмовляють «інакше») та кількістю українськомовного населення у певному місті. Результати засвідчують цілком високий показник: $r(17)=-0,71$, $p=0,0006$, якщо взяти до уваги лише міста, та $r(17)=-0,73$, $p=0,0004$, якщо брати до уваги цілі області.

Однак у кількох фрагментах спостерігаємо розбіжності. Передовсім, слід зазначити, що респонденти виділили переважно українськомовний Львів як місто, що вирізняється своєю мовою. Рідше виокремлено Рівне, Хмельницький, Житомир, Полтаву та Черкаси. Ймовірно, це пов'язано із тим, що Львів – одне з небагатьох українських міст з виразно окресленим міським койне. Мультикультурність та багатонаціональність – характерна риса всіх західноукраїнських міст, однак саме у Львові міське мовлення пересипане полонізмами, германізмами, запозиченнями з івриту, і це гармонійно вплетено в канву української мови. Якщо порівняти наслідки багатокультурності Львова та Чернівців, то в Чернівцях національні меншини до сьогодні послуговуються в своєму середовищі рідними мовами (найчастіше – румунська, російська), а спільною мовою в радянські часи стала російська. Рудименти цього явища спостерігаємо й у сучасних Чернівцях. Якщо порівняти в діалектологічному аспекті,

більша частина Львівщини належить до ареалу надністрянського говору, а Буковина – до покутсько-буковинського (чи надпрутського), що визначає значні фонетичні, лексичні та синтаксичні відмінності, які певним чином впливають і на літературну мову користувачів. Окрім цього, львівське койне досліджено науково, укладено словник львівського балаку (гвари) (Movna, 2013; Khobzei et al., 2009), що теж впливає на рецепцію та трактування мовлення. На відмінності у мові Чернівців вказують і вихідці з Буковини, і із сусідніх областей – це графічно зазначено в анкетах респондентів з інших областей України (27 опитаних), а також буковинців та власне чернівчан (9).

Також виокремлено Одесу, що теж, на нашу думку, пов'язано з розповсюдженням міфом про особливе одеське койне. Неоднозначним видається ігнорування Одеської області загалом і зосередження власне на місті. Гадаємо, це частково зумовлено незнанням регіону.

Аналогічно можна потрактувати відсутність зазначення, наприклад, Запоріжжя (додатковим чинником, який міг вплинути на результат, стала відсутність міста на карті) та північних областей – Чернігівської і Сумської. З огляду на територіальну відлеглисть ця частина України залишається здебільшого *terra incognita* для мешканців західних та частково центральних областей країни. Однак це лише припущення, оскільки анкетування не дало достовірних даних для таких висновків.

Між 20 % і 30 % респондентів зазначили Закарпаття як регіон, мова якого відрізняється. Тут знову ж простежується відображення діалектологічних відмінностей, оскільки з цього погляду Закарпаття значно відрізняється від інших західноукраїнських говорів. Крім цього, значна частина населення тут послуговується угорською мовою, тому поширеним явищем є українсько-угорська двомовність. У закарпатському говорі помітне місце займають архаїзми, запозичення із сусідніх мов – словацької, угорської та румунської.

Оскільки респонденти здебільшого народилися та провели дитинство в західній частині України, східну, південну та центральну

частину країни вони зазначали як територію, де розмовляють по-іншому, акцентуючи на поширенні російської мови або суржикі. Щодо суржикі, він певною мірою поширений на всій території України, менше в сільській місцевості на заході України, більше у містах. Респонденти у примітках зазначають, що, на їхню думку, суржик поширений у Сумській, Полтавській, Київській областях, хоча це не відображає реального стану вживання росіянізмів у розмовному мовленні. (Проблема суржикі детально розглянута у працях А. Брацького (Bracki, 2009), Л. Масенко (Masenko, 1999, 2002), Р. Мацюк (Matsiuk, 2004), М. Мозера (Moser, 2013), О. Сербенської (Serbenska, 2017) та ін.).

Помітний також зв'язок між місцем народження/проведення дитинства та зазначеними містами. Статистично важливі в межах досліджуваної групи наступні кореляції: Хмельницький, Чернівці, Київ, Кривий Ріг частіше зазначали респонденти з Івано-Франківської області, натомість рідше особи з Чернівецької області. Львів зазначено частіше респондентами – вихідцями з Чернівецької, рідше з Івано-Франківської та Тернопільської областей. Як подано в таблиці вище, загальний результат було виведено на основі об'єднання результатів усіх областей, окрім Чернівецької, Івано-Франківської та Тернопільської. Не наведемо тут усіх результатів χ^2 , але вони були підраховані шляхом накладання всіх областей, окрім Чернівецької, Івано-Франківської та Тернопільської (як у Табл. 1). Для всіх виявився однаковий результат – $p < 0,05$, за винятком Хмельницької області та місця проведення дитинства, де остаточний результат $p=0,07$. З іншого боку, респонденти народжені/виховані у різних областях, зазначають різний набір міст, але однозначно ці відмінності не такі вагомими, щоб можна було говорити про статистично достовірні результати. Аналогічну ситуацію можемо спостерігати на прикладі дослідження польських міст Любліна та Щецина (Stachowski, 2017, 2018), де зведені мапи відповідей людей, народжених за межами метрополії, не надто відрізнялися між собою (Див. Рис. 3).

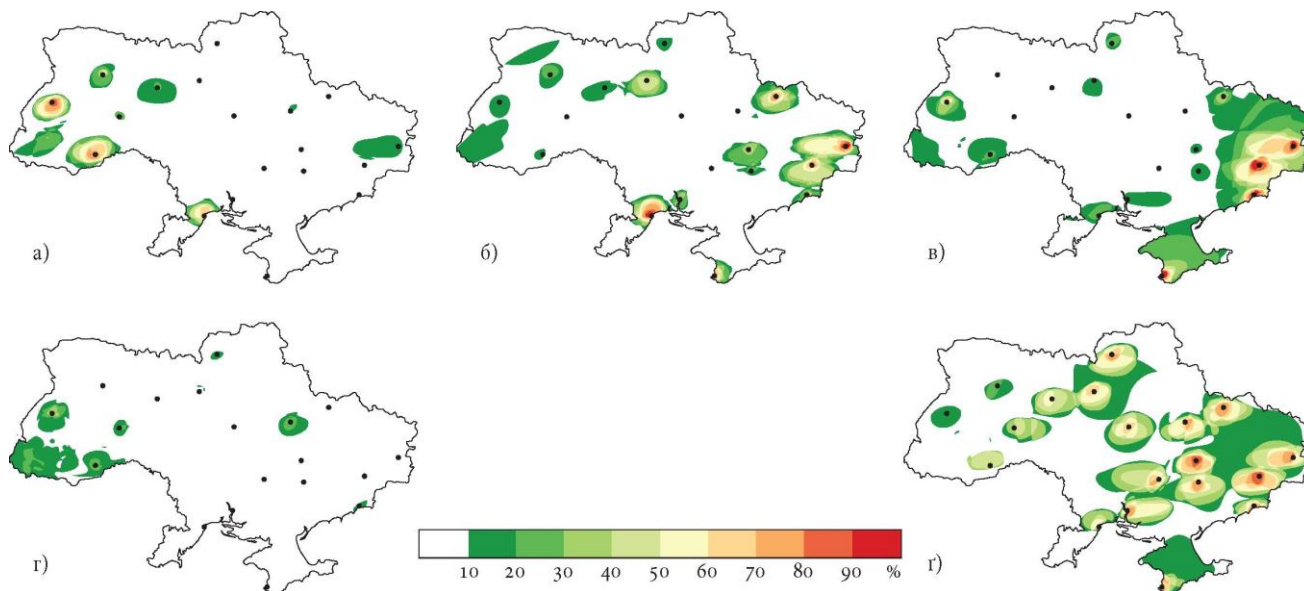

Рис. 3. Взірці позначень, які повторюються в анкетах.

Серед опрацьованих анкет певні взірці позначення повторюються. Важко проаналізувати їх об'єктивно від руки, а різні автоматичні методи не дають однозначного результату. Тому ми вибрали 5 кластерів і поділ їх на основі методу *k*-means, оскільки за такої кількості висновок дуже близький до суб'єктивного враження з огляду на анкети (Рис. 3). Ми не виявили істотного зв'язку між поділом на кластери і соціологічним тлом. Імовірним видається зв'язок зі статтю – усі опитані чоловічої статі опинилися у кластері *г* (Рис. 3; $\chi^2(4, N=90)=12, p=0,02$). Однак не можемо це трактувати як закономірність з огляду на незначну репрезентативність чоловіків серед опитаних (загалом 3 особи з 91 респондента).

Існують певні тенденції, пов'язані з місцем народження та проведення дитинства. Так, респонденти, що народилися в Івано-Франківській області, менше представлені у кластері *а*, зате займають провідні позиції у кластері *г*; респонденти, що народилися у Чернівецькій області, мало представлені у кластері *г*, натомість переважають у кластері *г*. Ці дані не впливають істотно на статистику: для місця народження $\chi^2(12)=16, p=0,17$; для місця, де було проведене дитинство $\chi^2(12)=15, p=0,22$ (обидва результати отримані шляхом об'єднання всіх регіонів, окрім Чернівецької, Івано-Франківської та Тернопільської областей, тобто так, як у наведеній вище Таблиці 1).

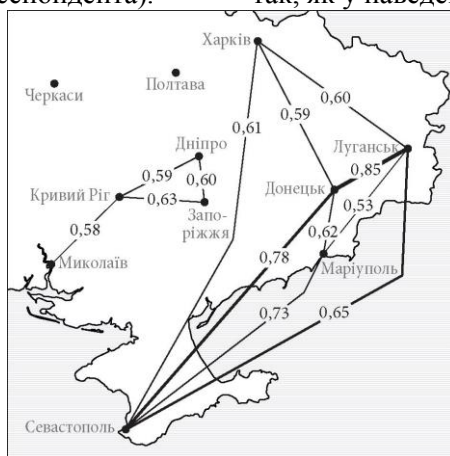

Рис. 4. Взірці позначення міст.

Опрацьовані анкети засвідчили певні тенденції у позначенні міст, що певною мірою також є фактом перцепції окремих ареалів (Див. Рис. 4). Так, більшість міст та регіонів зазначено окремо, однак спостерігається поєднання на мапах Луганська з Донецьком та Луганська із Севастополем (відповідно $r = 0,85$ і $0,78$). Інші

міста зазначено разом з меншою регулярністю ($0,5 < r < 0,75$).

Цікаво, що всі статистично важливі міста, які графічно об'єднано на мапах, розташовані на сході. Це підтверджує нашу тезу про сприйняття території, де переважає вживання російської мови, як «іншої» з мовної точки зору. Мапи

засвідчують, що об'єднані міста творять дві окремі групи – Харків–Донецьк–Луганськ–Маріуполь–Севастополь та Дніпро–Кривий Ріг–Запоріжжя та, ймовірно, Миколаїв. На нашу думку, виокремлення та об'єднання міст першої групи, крім ідентифікації мовної відмінності, зумовлене ще й сучасною політичною ситуацією, пов'язаною з подіями на сході країни та окупацією Криму. Натомість друга група виокремлена саме

на основі мовних відмінностей. Примітно, що Черкаси та Полтаву ідентифікують як окремі ареали, не приєднуючи до попередніх груп. Гадаємо, це, по-перше, зумовлено географічно – розташування в центральній частині України, а по-друге, тим, що літературна українська мова у цьому ареалі представлена більше, ніж у східній частині.

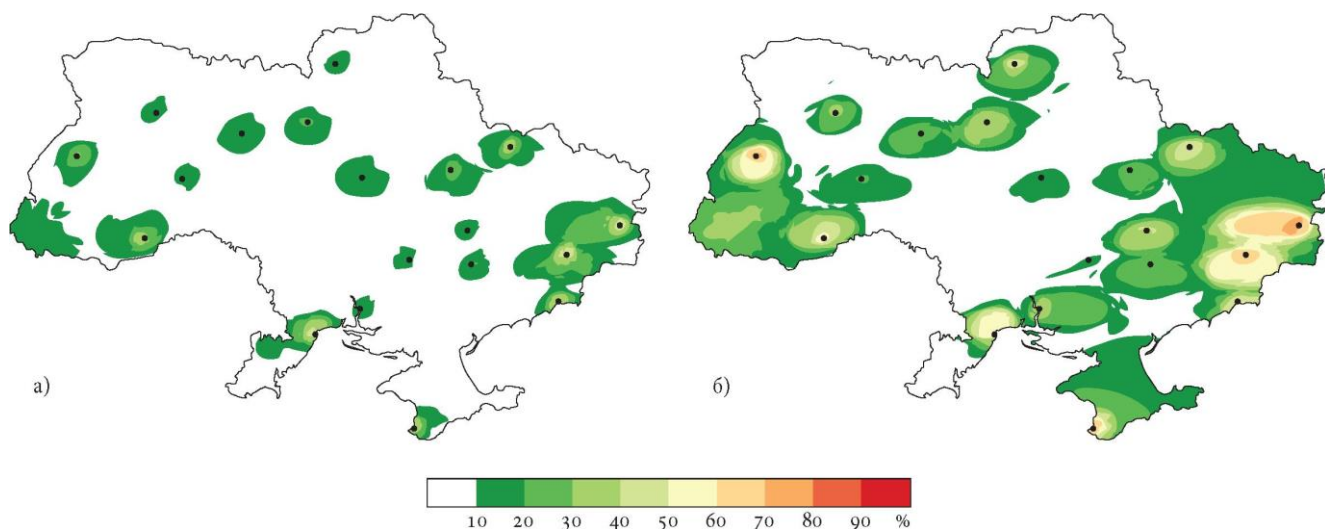

Рис. 5. Об'єднані мапи з: а) відповіді респондентів, які не слухали курсу української діалектології; б) відповіді респондентів, у яких був курс діалектології української мови.

У проведеному дослідженні вагомим виявився факт опитування студентів-україністів, які на той час уже прослухали курс діалектології української мови, та студентів англійської філології, котрі керувалися лише власними спостереженнями, що, на наше переконання, часто підкріплювалося загальноприйнятими суспільними стереотипами (Див. Рис. 5). Отож, відповіді підготовлених респондентів були обґрунтовані відповідними знаннями та часто супроводжувалися короткими коментарями. Вони акцентують на розмежуванні літературної мови та говірок, оперують лінгвістичною термінологією, свої висновки підкріплюють назвами говірок тощо. Натомість студенти факультету іноземних мов, не володіючи науково обґрунтованими теоретичними відомостями про діалектологічний поділ української мови, інтуїтивно та на основі власного досвіду визначали різновиди мовлення. На нашу думку, саме непідготовлені респонденти найкраще демонструють загальне сприйняття та трактування мовних особливостей у межах однієї країни. Хоча тут існує аспект, який важко ідентифікувати – чи респондент визначає відмінності на основі власного досвіду, чи все ж опирається на стереотипи. Цей факт може бути зумовлений тим, що респондент народився та проживає в одній місцевості, не подорожує та не

має досвіду проживання в інших частинах країни, що спричинює відсутність емпіричного знання ширшого контексту української мови та культури.

Студенти-україністи в кількох анкетах у примітках зазначають, що літературна мова лише в обласних центрах, а в довколишніх селах послуговуються діалектами. Також наголошують, що діалекти, поширені в інших областях, розуміють гірше, ніж характерні для своєї області. Регулярно з'являється коментар, що російська – це інша мова.

Остаточної значної різниці між визначенням мовної «інакшості» не спостережено. Зазначено ті самі міста та ареали. Примітно, що студенти англійської філології обмежувалися зазначенням міст, тоді як студенти української філології зазначали ареали, що також можемо трактувати як наявність теоретичного підґрунтя.

Висновки. У статті представлено результати дослідження української мови з погляду перцептивної діалектології, яке було здійснено у квітні 2017 року в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича серед студентів факультетів української та англійської філології. Основна мета дослідження полягала у виявленні розрізнення сприйняття мови її носіями. Однак опитування дало додатковий

напрямок для дослідження та роздумів – респонденти диференціюють мову не стільки за діалектними відмінностями, як виокремлюють ареали, на яких переважає українськомовне чи російськомовне населення.

Більшість анкет на основі відповідей можна об'єднати у 5 взірців: 1) Чернівці, Львів, Одеса (+ Рівне); 2) Харків, Донецьк, Крим, Луганськ, Одеса (+ Київ); 3) Донецьк, Луганськ, Маріуполь, Севастополь (+ Львів); 4) Львів (+ Чернівці та Закарпаття); 5) позначено майже всі міста, здебільшого на сході. Цікаво, що при позначанні міст на сході міста графічно об'єднано. Можемо виділити дві групи об'єднаних міст: перша – це Харків, Донецьк, Луганськ, Маріуполь та Севастополь, а друга – Дніпро, Кривий Ріг, Запоріжжя та факультативно Миколаїв.

Не зауважено помітної різниці у перцепції мови студентами, у яких не було курсу української діалектології, та студентами після цього курсу. Результати приблизно збігаються. Відрізняються лише окремими коментарями та інколи графічно (зазначення не лише окремих міст, а й ареалів).

Дослідження на основі анкетування засвідчило, що обрані групи респондентів однозначно не сприймають українську мову як єдину систему. Чітко виокремлюються три чинники, що визначають поширення та функціонування української мови: а) поділ на ареали з переважанням української або російської мов (хоч, як ми зазначали вище, порівняно з даними 2001 року ця картина дещо змінилася); б) поділ на наріччя та говори; в) виокремлення міського мовлення.

На нашу думку, результати дослідження досить цікаві та вимагають подальшого аналізу як лінгвістів, так і соціологів, оскільки перцепція та трактування мови зумовлене багатьма позамовними чинниками.

На основі здійсненого дослідження ми побачили плюси, недоліки та перспективи майбутніх розвідок. У випадку української мови варто здійснити аналогічне анкетування в різних частинах країни. Опитування у Чернівцях – це пілотний проєкт, який вказав на плюси та мінуси методології та підходу до аналізу мовної ситуації з погляду перцептивної діалектології в українських реаліях. Надалі плануємо здійснити аналогічне опитування у межах тієї самої вікової групи, тобто студентської молоді віком 19–29 років, у різних містах, зокрема в Києві, Львові, Харкові, Одесі. Також вважаємо за доцільне в одному осередку провести анкетування на основі різних мап – із позначенням головних міст, із позначенням історико-географічних регіонів (Буковина, Полісся, Поділля тощо) та чисту мапу лише із позначеними зовнішніми кордонами

держави, оскільки результати таких досліджень можуть значно відрізнятись між собою (пор. наприклад Stachowski, 2017). Залучення більшої кількості респондентів з різних частин країни дасть можливість увиразнити результати цього важливого аспекту функціонування, сприймання мови та розуміння неоднорідності мовної карти України.

Література

Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації / за ред. Юліане Бестерс-Дільгер. 2-ге вид. Київ: Києво-Могилянська акад., 2010. **Bracki A.** Surżuk. Historia i terażniejszość. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2009. **Calaza Díaz L., Suárez Quintas S., Crujeiras R.M., Rodríguez Casal A., Sousa X., Ríos Viqueira J. R.** A method for processing perceptual dialectology data. *Actas XII Congreso Galego de Estatística e Investigación de Operacións. Lugo, 22–23–24 de outubro de 2015.* Lugo: Universidade de Santiago de Compostela, 2015. P. 282–291. **Gasquet-Cyrus M.** The accents of Marseille: Perceptions and linguistic change. *Cityscapes and Perceptual Dialectology.* Boston – Berlin: De Gruyter, 2016. P. 159–181. **Der deutsche Sprachraum** aus der Sicht linguistischer Laien. Ergebnisse des Kieler DFG-Projektes. M. Hundt (Ed.). Berlin – Boston: De Gruyter, 2017. **Хобзей Н., Сімович К., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г.** Лексикон львівський: поважно і на жарт. Львів: Національна академія наук України, 2009. **Handbook of Perceptual Dialectology.** D. Long, D. R. Preston. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins, 1999-2002. **Матвєєва Н. Р.** Мовна ситуація Києва (на матеріалі фокус-групових опитувань 2017 року). *Studia philologica.* 2017. Вип. 9. С. 166–171. **Масенко Л.** Мова і політика. Київ: Соняшник, 1999. **Масенко Л.** Суржик як соціолінгвістичний феномен. *Дивослово.* 2002. № 3. С. 11–13. **Мацюк Р.** Суржик для інтелігенції: довідник з історії новітнього поступу 1998–2004. Львів: Сполом, 2004. **McKenzie, Robert M., Osthus D.** That Which We Call a Rose by any Other Name Would Sound as Sweet. Folk perceptions, status and language variation. *AILA Review.* 2011. Issue 24 (1). P. 100–115. **Montgomery C., Stoeckle P.** Geographic information systems and perceptual dialectology: a method for processing draw-a-map data. *Journal of Linguistic Geography.* 2013. Issue 1. P. 52–85. **Moreno-Fernández F.** La percepción global de la similitud entre variedades de la lengua española. *Les variations diasystematiques et leurs interdependances dans les langues romanes.* Kragh, K.J., Lindschouw, J. Strasbourg: Éditions de linguistique et de philologie, 2015. P. 217–237. **Morúa M., Serrano J.** Dos mil kilometros de por medio: dialectología perceptual contrastiva del

español mexicano. *VII Encuentro Internacional de Lingüística en el Noroeste*. Morúa Leyva, M. d. C., Ortiz Ciscomani, R.M. Hermosillo: UniSon, 2004. P. 253–276. **Moser M.** Language Policy and the Discourse on Languages in Ukraine under President Viktor Yanukovich (25 February 2010–28 October 2012). Stuttgart: Ibidem-Verlag, 2013. **Мовна М.** Словник львівської говірки першої третини ХХ ст. Львів: Наукове товариство імені Шевченка, 2013. **Preston D.R.** Perceptual dialectology. Nonlinguists' views of areal linguistics. Dordrecht: Foris, 1989. **Schwarz C., Stoeckle P.** Stadt, Land, Berg. Vom Zusammenspiel von Dialektwahrnehmung und Topographie. *Linguistik online*. 2017. Issue 85. P. 257–274. **Сербенська О.** Антисужик. Львів: Априорі, 2017. **Stachowski K.** An experiment in labelling draw-a-map maps. *Studies in Polish Linguistics*. 2017. Issue 12(4). P. 221–240. **Stachowski K.** Przyczynek do dialektologii percepcyjnej Polski: Szczecin. *Język Polski*. 2018. Issue 98(1). S. 5–17. **Ставицька Л.** Кровозмісне дитя двомовності. *Krytyka*. 2001. № 10. С. 20–24.

References

Besters-Dilger, Yu. (2010). *Movna polityka ta movna sytuatsiia v Ukraini: analiz i rekomendatsii [Movna polityka ta movna sytuatsiia v Ukraini: analiz i rekomendatsii]*. Kyiv: Kyevo-Mohylianska akademiia [in Ukrainian]. **Bracki, A.** (2009). *Surżuk. Historia i terażniejszość*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego [in Poland]. **Calaza Díaz, L., Suárez Quintas, S., Crujeiras, R.M., Rodríguez Casal, A., Sousa, X. & Ríos Viqueira, J. R.** (2015). A method for processing perceptual dialectology data. *Actas XII Congreso Galego de Estatística e Investigación de Operacións. Lugo, 22–23–24 de outubro de 2015* (pp. 282–291). Lugo: Universidade de Santiago de Compostela [in English]. **Gasquet-Cyrus, M.** (2016). The accents of Marseille: Perceptions and linguistic change. *Cityscapes and Perceptual Dialectology* (pp. 159–181). Boston – Berlin: De Gruyter [in English]. **Hundt, M.** (Ed.). (2017). *Der deutsche Sprachraum aus der Sicht linguistischer Laien. Ergebnisse des Kieler DFG-Projektes*. Berlin – Boston: de Gruyter [in German]. **Khobzei, N., Simovych, O., Yastremska, T. & Dydyk-Meush, H.** (2009). *Leksykon lvivskyi: povazhno i na zhart*. Lviv: Natsionalna Akademiia Nauk Ukrainy [in Ukrainian]. **Long, D. & Preston, D.R.** (1999–2002). *Handbook of Perceptual Dialectology*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins [in English]. **Matveieva, N.** (2017). *Movna sytuatsiia Kyieva (na*

osnovi fokus-hrupovykh opytuvan 2017). *Filolohichni studii*, 9, 166–171 [in Ukrainian]. **Masenko, L.** (1999). *Mova i polityka*. Kyiv: Soniashnyk [in Ukrainian]. **Masenko, L.** (2002). *Surzhyk yak sotsiolinhvistychnyi fenomen*. *Dyvoslovo*, 3, 11–13 [in Ukrainian]. **Matsiuk, R.** (2004). *Surzhyk dlia intelihentsii: dovidnyk z istorii nainovishoho postupu 1998–2004*, Lviv: Spolom [in Ukrainian]. **McKenzie, M. & Osthus, D.** (2011). That Which We Call a Rose by any Other Name Would Sound as Sweet. Folk perceptions, status and language variation. *AILA Review*, 24, 100–115 [in English]. **Montgomery, C. & Stoeckle, P.** (2013). Geographic information systems and perceptual dialectology: a method for processing draw-a-map data. *Journal of Linguistic Geography*, 1, 52–85 [in English]. **Moreno-Fernández, F.** (2015). La percepción global de la similitud entre variedades de la lengua española. *Les variations diasystématiques et leurs interdépendances dans les langues romanes*. Kragh, K. J., Lindschouw, J. (pp. 217–237). Strasbourg: Éditions de linguistique et de philologie [en Español]. **Morúa, M. d. C. & Serrano, J.** (2004). Dos mil kilometros de por medio: dialectología perceptual contrastiva del español mexicano. *VII Encuentro Internacional de Lingüística en el Noroeste*. Morúa Leyva, M. d. C., Ortiz Ciscomani, R. M. (pp. 253–276). Hermosillo: UniSon [en Español]. **Moser, M.** (2013). *Language Policy and the Discourse on Languages in Ukraine under President Viktor Yanukovich (25 February 2010–28 October 2012)*, Stuttgart: Ibidem-Verlag [in German]. **Movna, M.** (2013). *Slovyk lvivskoi hovirky pershoi tretyny XX stolittia*. Lviv: Naukove tovarystvo imeni Shevchenka [in Ukrainian]. **Preston, D. R.** (1989). *Perceptual dialectology. Nonlinguists' views of areal linguistics*. Dordrecht: Foris [in English]. **Schwarz, C. & Stoeckle, P.** (2017). Stadt, Land, Berg. Vom Zusammenspiel von Dialektwahrnehmung und Topographie. *Linguistik online* (Issue 85), (pp. 257–274) [in English]. **Serbenska, O.** (2017). *Antysurzhyk*. Lviv: Apriori [in Ukrainian]. **Stachowski, K.** (2017). An experiment in labelling draw-a-map maps. *Studies in Polish Linguistics* (Issue 12(4)), (pp. 221–240) [en Español]. **Stachowski, K.** (2018). Przyczynek do dialektologii percepcyjnej Polski: Szczecin. *Język Polski* (Issue 98(1)), (pp. 5–17) [in Poland]. **Stavytska, L.** (2001). Krovozmisne dytia dvomovnosti. *Krytyka*, 10, 20–24 [in Ukrainian].